

Cilt / Volume: 14, Sayı / Issue: 27, Sayfalar / Pages: 315-335

Araştırma Makalesi / Research Article

Received / Alınma: 06.06.2023

Accepted / Kabul: 30.01.2024

AVRUPA'DAKİ AŞIRI SAĞIN MÜLTECİ SÖYLEMİ: İSVEÇ ÖRNEĞİ

Bekir HALHALLI¹

Öz

11 Eylül 2022 tarihli seçimlerde İsveç Demokratları (Sverigedemokraterna), aşırı sağın en büyük kazananlarından biri olarak belirmiş, ve İsveç'in istisnacılığını sonlandırmıştır. Oyların %20.5'ini alan İsveç Demokratları, Avrupa'da yabancı ve göçmen düşmanlığı platformunda büyük kazanımlar elde eden son aşırı sağ parti olarak yerini almıştır. İsveç Demokratları, son on yıl içerisinde İsveç'in siyasi manzarasını, hükümetin oluşumunu, siyasi gündemi ve karar alma mekanizmalarını önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu çalışma, göç ve mülteci kabulünün Avrupa'daki popülist aşırı sağ partilere ve politikacılara verilen desteğin üzerindeki etkisini incelemektedir. Avrupa'da artan göç, aşırı sağ partilere artan destekle ilişkilendirilmiştir. Jimmie Åkesson liderliğindeki aşırı sağ İsveç Demokratları Partisi'nin seçim başarıları, genel olarak Avrupa'da ve özellikle İsveç'teki artan mülteci akışlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu çalışma, İsveçlilerin İsveç Demokratlarına neden destek verdiklerini ve bu durumun onların göç algılarıyla olan ilişkisini incelemekte ve içgörüler sunmaktadır. Aşırı sağ literatür taramasının sonuçları, en laik, liberal ve refah seviyesi yüksek Avrupa ülkelerinden biri olarak bilinen İsveç'te, İsveç Demokrat Partisi'nin mülteci sorununu nasıl bir avantaja dönüştürdüğünü ileri sürmektedir.

Nitel araştırma yaklaşımına sahip bu çalışma yorumsamacı geleneğe dayanmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın konusu itibarıyla göç ve göçmen dönemlerinde yükselen aşırı sağın seçim analizleri gibi hususların tespiti noktasında nicel verilerden de yararlanılmıştır. Ayrıca, göçmenler ve aşırı sağ partiler arasındaki ilişkiyi irdelemek amacıyla resmi istatistiklerin yanı sıra uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin verilerinden istifade edilmiş, ilgili literatürdeki ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Aşırı Sağ, Mülteci, İsveç Demokratları, İsveç.

Jel Kodları: F50, F56.

¹ Dr., Girne Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: bekir.halhalli@kyrenia.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7148-0505.

Atıf/Citation

Halhallı, B. (2024). Avrupa'daki aşırı sağın mülteci söylemi: İsveç örneği. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(27), 315-335.

REFUGEE DISCOURSE OF THE FAR RIGHT IN EUROPE: THE CASE OF SWEDEN

Abstract

Sweden Democrats (Sverigedemokratern) ended Swedish exceptionalism when they emerged as one of the biggest winners of the far right in the election on September 11, 2022. Sweden Democrats, who received 20.5 percent of the votes, took its place as the last far-right party to make big gains in the platform of xenophobia and anti-immigration in Europe. Sweden Democrats have dramatically changed Sweden's political landscape, government formation, political agenda and decision-making over the past decade.

This study examines the discourse on the effects of immigration and refugee acceptance on support for populist far-right parties and politicians in Europe. Increasing immigration in Europe has been associated with increased support for far-right parties. The far-right Sweden Democrats Party, led by Jimmie Åkesson, has been associated with electoral successes in Europe in general and with increasing refugee arrivals in Sweden in particular. This study offers insight into why Swedes join the Sweden Democrats and their connection to their perceptions of immigration. As a result of the far-right literature review in Europe, it is argued that the advantage of the Sweden Democrat party over refugees in Sweden, which is known as one of the most secular, liberal and prosperous countries in Europe.

This study adopts a qualitative research approach rooted in the hermeneutic tradition. Additionally, owing to the study's subject matter, quantitative data were employed to explore issues such as immigration and electoral analyses of the far right during immigrant periods. To investigate the relationship between immigrants and far-right parties, data from international organizations, non-governmental organizations, official statistics, and relevant literature were utilized as primary and secondary sources.

Keywords: Europe, Far Right, Refugee, Sweden Democrats (Sverigedemokratern), Sweden.

Jel Codes: F50, F59.

1. GİRİŞ

“Aşırı sağ” salt bir kelime grubu olmaktan ziyade geniş kapsamlı siyasi ve toplumsal bir ideolojiyi temsil ettiği için bu kavramı tek bir cümleyle tanımlamak mümkün değildir. tıpkı gözleri bağlanmış insanların bir fili tarif etmesi analojisinde olduğu gibi aşırı sağa dair araştırma yapan birçok kişi bu kavrama dair çeşitli tanımlar ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra bazen bir şeyi tarif etmek tanımlamaktan daha kolay olduğu için bazı yazarlar sadece tariflerle yetinmişler ve kavrama dair somut bir tanım yapmamışlardır. Bunun bir yansıması olarak Hollandalı siyaset bilimci Cas Mudde, 1996’da yayımladığı bir makalede aşırı sağ partilerle ilgili 26 farklı tanım ve 58 farklı ideolojik özellik tespit etmiştir (Mudde, 1996). Yine de konuyla ilgili bilimsel yazında yapılan farklı tariflerden hareketle ortak bir tanım yapıldığında aşırı sağ, ılımlı olarak kabul edilebilecek merkez sağın temel parametrelerinin dışına çıkan ve ana akım muhafazakarlıktan daha öteye giden sağ kökenli siyasi ve toplumsal bir ideolojidir (Anti-Defamation League, 2021). Kısaca aşırı sağ, merkez sağın sahip olduğu özelliklerde aşırıya kaçan ve merkez sağın benimsediği değerleri, ilkeleri ve politikaları uç noktalara yaklaştıran siyasi ve toplumsal bir ideolojidir.

Aşırı sağın “aşırı” olarak adlandırılmasının temel sebebi, önceki kısımda sağ ideolojiye dair değinilen temel ilkelerde ve ana akım sağın ılımlı olarak görülebilecek görüşlerinde aşırılık sergilenmesi ve genel kabul gören ölçünün dışına çıkmasıdır. Diğer ifadeyle aşırı sağ partiler, merkezden uzaklaşıp siyasi yelpazenin ucuna doğru gittikleri için bu şekilde adlandırılır (Muis & Immerzeel, 2016, s. 2). Dolayısıyla aşırı sağ ifadesi , sadece siyasi tartışmalarda sıkça başvurulan bir propaganda tekniği olan ad takma yönteminin bir parçası olarak görmemek gerekir. Burada “aşırılığın ölçüsü nedir?” Ya da “aşırılık nasıl ölçülür?” gibi bazı önemli sorular ortaya çıkar. Cevapları net olmamakla birlikte aşırılığı anlamının en iyi yolu ilgili partilerin programlarında yer alan ilkeleri, liderlerinin söylemlerini ve vaatlerini ana akım sağ partilerle mukayese etmektir. Çünkü her şey karşıtı ile mevcut olduğu için aşırılığın karşıtını aşırı olmayanda aramak gerekir. Bu çerçevede iki taraf arasında –örneğin ekonomi, göç, yerlilik (milliyetçilik) ya da AB gibi belirli konular etrafında söylem düzeyinde– yapılacak bir karşılaştırma sonucunda, bir tarafın genel kabul gören yerleşik değerlerin ötesinde uç söylemler ürettiğinin tespit edilmesi halinde bu parti aşırı sağ tanımına dahil edilebilir. Ancak taraflar arasında konu temelli bir karşılaştırma yapıldığında zaman zaman söylem düzeyinde bazı örtüşmelerin yaşanması mümkündür. Bundan dolayı aşırı sağ partileri anlamının en iyi yolu kamuoyundaki genel itibari ile dikkate almaktır. Buna göre kamuoyunda ön planda yer alan medya organlarının, düşünürlerin, akademisyenlerin, araştırmacıların ve diğer partilerin bu tür partilere nasıl yaklaştığını yakından takip etmek gerekir. Böylece genel kamuoyu algısından hareketle makul bir yargıya varılabilir.

Öte taraftan aşırı sağ ideolojiye dair fikir birliğine varılmış ortak bir tanım olmadığı gibi konuya dair araştırma yapan araştırmacılar da araştırdıkları aynı şeye dair oldukça farklı kavramlar kullanmaktadır. Türkçe yazında “aşırı sağ”, “radikal sağ” ve “popülist sağ” kavramları yaygın kullanılan eş anlamlı kavramlar olmakla birlikte en tercih edilen kullanım İngilteredeki *extreme right* kullanımının Türkçe'deki birebir karşılığı olan “aşırı sağ” terimidir. Buna karşın aşırı sağa dair İngilizce yazında tam manasıyla bir terminoloji enflasyonu bulunmaktadır. “Aşırı sağ”, “radikal sağ”, “uzak/uç sağ”, “popülist sağ” ve “yeni sağ” kavramları en yaygın kullanımlar olmakla birlikte bu çalışma kapsamında yapılan tarama sonucunda aynı olguya dair elliden fazla farklı kullanıma rastlanmıştır. İncelenen çalışmalarda ifade edilmek istenen olguya ilişkin yeterli bir kavramsallaştırma girişiminde bulunulmadığı için bu kavramlar çok defa birbirinin ikamesi olarak kullanılmıştır.

Sözlük anlamı itibarıyla Türkçedeki “aşırı” kelimesi İngilizcedeki *extreme* kelimesine tekabül etmekteyken İngilizce konuşulan bazı Avrupa ülkelerinde sözlük anlamı itibarıyla “uzak” ya

da “uç” anlamına tekabül eden *far* kelimesi de kullanılmaktadır. Diğer deyişle İngilizce konuşulan bazı ülkelerin yazınında “aşırı sağ” (*extreme right*) ile “uzak/uç sağ” (*far right*) kavramları sıklıkla birbirlerinin yerine tercih edilmektedir. Ancak Carter (2005, s. 23) burada aydınlatıcı bir açıklama yaparak özellikle medya organları tarafından kullanılan uzak/uç sağ kavramının sadece İngilizce konuşulan ülkelerde geçerli olduğunu, diğer dillerde ise anlam ifade etmediğini belirtir. Burada “uzak/uç” (*far*) sıfatlandırması merkezden uzaklığa işaret eder. Ancak bu kullanım örneğin Türkçe’de somut bir anlam ifade etmemektedir. Yine de ilginç şekilde Türkiye’de bugüne kadar yapılan birçok akademik çalışmada aşırı sağın İngilizce karşılığı olarak *far right* kullanılmıştır.

Aşırı sağ kavramıyla birlikte en yaygın kullanılan kavramlardan biri olan “radikal sağ” kavramıyla ilgiliyse Rush (1963, s. 64), bu kavramın daha çok devrim talebinde bulunan sol ideolojileri çağrıştırdığını ifade eder ve aşırı sağ ile aynı manada kullanılmasının yanlış olduğunu söyler. Aşırı sağ, kendi ırkına mensup olmayan kişileri ötekileştiren, her türlü olanağın göçmenlere sağlanmamasını öngören ve ırkçılığın bariz şekilde görüldüğü bir ideolojidir. Aşırı sağ partiler son yıllarda özellikle Batı Avrupa ülkelerinin birçoğunda yükselişe geçmişlerdir. Aşırı sağ partilerin yükselişinde bu ülkelerde yaşayan göçmenler ve yabancıların büyük etkisi bulunmaktadır.

Avrupa ülkeleri, Ortadoğu’daki Arap Baharı hareketlerinden dolayı oluşan mülteci sorunundan etkilenmekten kaçınmaya ve tavırlarını sertleştirmeye başlamışlardır. 11 Eylül saldırılarından sonra özellikle İslam ekseninde yabancı düşmanlığı ortaya çıkmış ve bu etki Avrupa ülkelerine de yansımıştır (Uzunçayır, 2014, s.139). Macaristan, İtalya ve Yunanistan gibi kıyı ülkelerinden Batı Avrupa ülkelerine kaçak yabancı girişler vb. etmenler Avrupa ülkelerinin özellikle sınır girişleri konusunda önlem almalarına neden olmuştur. Macaristan gibi bazı ülkeler kendilerine sunulan mülteci yerleştirilmesi planlarını kapsayan teklifleri reddederek sert bir tavır takınmışlardır. Artan sınır kontrolleri, güvenlik söylemleri aşırı sağın ana söylemlerini oluşturmuştur (Çolakoglu, 2019, s. 933).

Avrupa’da başlıca aşırı sağ partilerin yükselişe geçtiği ülkeler Macaristan, Polonya, Avusturya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya, Almanya, İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, Letonya ve İspanya’dan oluştururken, bu ülkelerdeki aşırı sağ partilerin ortak hedeflerinin ise mültecilerin sınır dışı edilmesi ve aynı zamanda Avrupa Birliği’nden de vazgeçilmesi yönünde söylemler geliştirdikleri söylenebilir. Özellikle 2015 mülteci krizi sonrası, Avrupa’da ivme kazanan aşırı sağ partiler göçmenlerin neredeyse olmadığı ülkelerde bile göç karşıtı söylemler oluşturmuş ve seçimlerde önemli başarılar elde etmiştir (Halhalli, 2022, s. 46).

Günümüz Avrupa'sında her geçen gün yükselen aşırı sağ partilerin neden bu kadar hızla yükselişe geçtiği sorusunun cevabını aradığımız çalışmamızda göçmen sorununa aşırı sağ partilerin yaklaşımı ve göçmen politikaları ülkelerin ve siyasi aktörlerin öncelikli söylemlerinde yer almıştır. Bu çalışmada Avrupa'da aşırı sağın yükselişi çeşitli ülke dinamikleri üzerinden incelenecek ve İsveç aşırı sağın yükselişi mülteci söylemi içinde açıklanacaktır. İsveç örneği üzerinden Avrupa'da mülteciliğe yönelik ideolojik dönüşüm ve popülizm, aşırı sağın yükselişi yorumlanmaya çalışılacaktır. Avrupa'da son yıllarda aşırı sağ partilerin yükselişe geçtiği gözlemlenmektedir. Aşırı sağın uzun tarihsel süreçlerden bu yana siyaset arenasında kendine yer bulması, bunun bir fenomen değil, bir süreç olduğunun kanıtı niteliğindedir. Aşırı sağ partiler yapıları gereği iktidar olmasalar da buldukları ülkelerin kamu politikalarını ve politika üretim tarzlarını şekillendirebilmektedirler. Bu nedenle aşırı sağcı oluşumlar ve partilerin incelenmesi çalışmanın önem arz etmesi konusunda bize yol göstermektedir.

Çalışma sonucunda; Avrupa ülkelerinde göçmen karşıtı politikaların çok boyutlu ötekileştirme ve güvenikleştirme sürecinin bir ürünü olduğu ve bu sürecin önemli aktörlerinden olan aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı kararların alınmasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Çünkü İsveç örneğinde anlaşılacağı üzere İsveç Demokratları daha güvenli bir yaşam arzusuyla kendilerine yönelen düzensiz göçmenleri tehdit olarak kabul etmiş ve dolayısıyla göçmenleri ve süreci yönetmek ya da koruma altına almak yerine onları sınırlarının dışında tutmayı amaçlamıştır. Göç bağlamında ele alınan İsveç Demokratları Avrupa'daki diğer pek çok aşırı sağ hareket gibi kendi siyasi gündemleri doğrultusunda görevdeki hükümetlerin göçe karşı aldığı kararları söylem ve eylem düzeyinde desteklediler. Bu sayede göçe karşı alınan kararların meşruiyet kazanmasına katkıda bulunmuşlardır. Nitel araştırma yaklaşımına sahip bu çalışma yorumsamacı geleneğe dayanmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın konusu itibarıyla göç ve göçmen dönemlerinde yükselen aşırı sağın seçim analizleri gibi hususların tespiti noktasında nicel verilerden de yararlanmıştı. Ayrıca, göçmenler ve aşırı sağ partiler arasındaki ilişkiyi irdedelemek amacıyla resmi istatistiklerin yanı sıra uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin verilerinden istifade edilmiş, ilgili literatürdeki ikincil kaynaklardan da yararlanmıştı.

2. AŞIRI SAĞ

Kendisini ırkçılık, milliyetçilik, yabancı düşmanlığı gibi kavramlara oturtan bu ideoloji, aşırı sağ partilerin (ASP) varlığını pekiştirmektedir. Avrupa'da 1980'lerden itibaren sürekli yükselen aşırı sağ partilere bakacak olursak bu kavramlar açıklanmaya değerdir. Bu sebeple bu bölümde Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişinin altında yatan nedenleri daha iyi

kavrayabilmek için aşırı sağ ve onunla ilintili kavramların ne oldukları ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır.

Aşırı sağ kavramının ne olduğunu net bir şekilde ortaya koymanın zorluğu, literatüre bakıldığında rahatlıkla anlaşılmaktadır. Nitekim ilgili literatürde birden fazla tanıma rastlanmaktadır. Aşırı sağ partilerin 26 değişik tanımı ve 58 farklı ideolojik özelliği olduğu söylenmektedir. Fakat 5 temel özellik hemen hemen her partide çok sık kullanılmaktadır. Milliyetçilik, zenofobi, ırkçılık, anti demokrasi ve güçlü devlet vurgusu. Bu partiler sosyal bilimciler tarafından farklı isimlerle zikredilmektedir. Bazı sosyal bilimciler neo-faşist, radikal sağ ve aşırı sağcı partiler olarak adlandırılırken bazıları popülist, yeni popülist veya neo-popülist partiler olarak isimlendirmektedirler (Avcu, 2020, s. 237).

2.1. Aşırı Sağın Yükselmesinin Nedenleri

Aşırı sağ partilerin ortaya çıkmasının birden çok sebebi vardır. Birincisi, seçim sistemleridir. Avrupa'da "nispi temsil sistemi" kullanıldığı için popülist partilerin sayısı fazladır. İkincisi, işsizlik, ekonomik istikrarsızlık, güvenlik problemi, kimlik sorunu gibi durumların yaşanması aşırı sağ partilerin destek bulmasını kolaylaştırmıştır. Üçüncüsü, popülist liderler karizmatik lider özelliği taşımaktadırlar. Le Pen, Haider, Wilders gibi liderler partilerinin öne çıkıp toplum tarafından kabul görmesinde önemli etkilere sahiptirler. Dördüncüsü, popülizm daha çok orta ve alt sınıf, çiftçiler ve genel olarak koşullardan memnun olmayan insanlar tarafından desteklenmektedir. Popülizmi gündemde her an taze ve canlı tutan mecra ise "medya"dır. En büyük rolü ise sosyal medya üstlenmektedir. ASP'in ortaya çıkmasının beşinci nedeni ise, ekonomik istikrarsızlıklar, işsizlik, siyasi sorunlar gibi ekonomi-politik tabanlı nedenlerdir. Elbette ülkelerdeki iç sorunlarda popülizmi etkilemektedir (Karataş, 2019, s. 30). Bu gibi nedenler ASP'in gelişip yayılmasına ortam yaratmıştır.

Popülist politikacılar, ekonomik ve sosyal krizlerden besleniyor, mevcut sorunlar sayesinde güç kazanıyorlar. Bu sebeple biz ve ötekiler karşıtlığı yaratılmaya çalışılarak güç ve alan kazanmaya odaklanmışlardır. ASP'lerin söylemleri neden güçlendi sorusuna cevaben şu neden sıralanabilir: Brexit süreci, Trump'ın başkanlık zaferi, Orta Doğu ve Afrika'daki iç savaşlar, AB şüpheliği, 1973, 2001, 2008 gibi ekonomik krizler ve sosyal krizler yer almaktadır (Eren, 2017, s. 4-5). Bu gibi olaylardan prim kazanan ASP'ler günümüz Avrupa siyasi arenasında varlığını sürdürmeyi başarılı bir şekilde devam ettirmektedir. ASP'lerin oy oranlarını arttırmalarını tamamen yukarıda saydığımız nedenlere bağlayamayız. Nitekim son zamanlarda Avrupa'daki merkez partilerin sert göç politikaları, göçmenlere karşı şiddet eğilimleri, nefret söylemleri de ASP'nin etki alanlarının nasıl gelişip yayıldığını destekler niteliktedir.

Siyasi tarihe baktığımızda sürekli devletlerarası mücadeleleri görmekteyiz. Bu mücadele kimi zaman ekonomik kimi zaman din temelli kimi zaman etnisite veya kültür temelli olabilmektedir. Bu mücadeleler, sosyal bilimciler veya devlet bürokrasileri tarafından yazılan ve söylenen söylemler ile meşrulaştırılmıştır. Nitekim ASP'lerin belki de başarılarından biri bu söylemlerini ana partilerin söylemlerine entegre etmeleridir.

Son olarak, ASP'lerin yükselişinin yanında diğer bir problem ise aşırı sağcı eğilimin genele yayılarak yapısal bir fenomene dönüşmesidir. Çünkü bu durumdan olumsuz etkilenecekler sadece göçmenler veya üçüncü ülke vatandaşları olmayacaktır. Avrupa bütünleşme değerlerinin de zarar göreceği aşikârdır (Elmas & Kutlay, 2011, s. 20).

2.2. Aşırı Sağ Partilerin Ortak Özellikleri

ASP'lerin ortak özellikleri radikalizm, popülizm, milliyetçilik ve aşırılıktır. Karataş'a göre bütün popülist partiler; milliyetçi bir temele dayanıp saf ve homojen bir ülke vurgusu yaparlar ayrıca göçmen karşıtıdır (Karataş, 2019, s. 31). ASP'nin söylem unsurlarına baktığımızda; göç-göçmen olgusu, yabancı korkusu, göçmen karşıtlığı, işsizlik ve sosyal güvenlik kaygıları, ulusal ve kültürel kimlik tartışmalarının öne çıktığı görülmektedir (Elmas & Kutlay, 2011, s. 14). ASP'ler yerli halka, ekonomi ve işlerini koruma söylemleri ile yola çıkmışlardır. Ulusal sınırlara yeniden dönmeyi, göçmenlere yapılan sosyal yardımları kaldırmayı ve gümrük vergilerinin geri getirilmesi ile girişimcileri ve iş yerlerini korumayı vaat etmektedirler (Elmas & Kutlay, 2011, s. 19). ASP'ler günümüzde daha çok küreselleşmenin sosyal ve ekonomik olarak kaybedenlerinden desteğini almakta, bu yüzden sürekli ülkelerindeki iş olanaklarından, refah devletinin faydalarından öncelikli olarak yerli halkın faydalanması gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Homojen bir ulus söylemi, biz ve ötekinin keskinleştirilmesi, din ve kültürel değerlerin korunması için çaba sarf edilmesi gerektiğinin altını çizmektedirler (Öner, 2014, s.165).

Göçe, heterojenliğe ve çok kültürlülüğe karşıdırlar. Homojen bir milli kültür inşası ve miraslarını koruma amacı gütmektedirler. Kültürel çoğunluk ve etnik milliyetçilik üzerinden ulusal egemenliği gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Daha çok kültürel egemenlik vurgusu yapılmaktadır. Tekrarlanan bu söylemler neticesinde kültürel egemenlik, ülkelerindeki yabancıları (göçmenleri) hedef alıp, dışlayan bir politikaya dönüşmüştür. Böylece ASP, göçmenleri ekonomik sorunlarının ana sorumlusu olarak görmekten öteye geçerek kültürlerine tehdit olarak dönüşüme gitmişlerdir (Çolakoğlu, 2019, s. 948). ASP'nin tabanı; çalışkan, muhafazakâr ve milliyetçi vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu partiler göçü sorun etmekte ve göçmenleri sosyal refahlarına, kültürlerine, güvenliklerine bir tehdit olarak görmektedirler.

Buna ek olarak işsizliğin, şiddetin, uyuşturucu ve insan kaçakçılığının tüm sorumlusu göçmenler olarak görülmektedir (Kaya, 2017, s. 5-6).

2.3. Aşırı Sağ Partilerin Siyaseti

Popülist politikalar sadece aşırı ve marjinal gruplar tarafından kullanılmamaktadır. Merkez partilerde seçimlerde oy oranlarını artırmak adına popülist politikalar geliştirip yürütebilmektedirler. Diğer bir deyişle, popülizm sadece aşırı uçlardaki partilere özel bir durum değildir. Herkesin kabul ettiği merkez sağ veya solda yer alan geniş tabana sahip partilerde popülist politikalar izleyebilirler. Özellikle seçim dönemlerinde oylarını arttırmak veya oy kaybı yaşamamak adına popülist söylem ve eylemlerde bulunabilirler (Karataş, 2019, s. 29-31). Örneğin, 2018 yılında İsveç'te göçmen karşıtı politikalarıyla bilinen İsveçli Demokratlar Partisi lideri Jimmie Akesson, genel anlamda burka ve başörtüsüne karşı olmadığını ifade etmesinin ardından merkez sağ partilerin tepkilerine paralel bir siyasi popülist tavır sergilediğini gözler önüne sermiştir (Anadolu Ajansı, 09 Şubat 2018).

2.3.1. Aşırı Sağın Faşizmle İlişkisi

Faşist partiler, aşırı milliyetçi hareketlerde bulunan, kendi milletini en üstün kılmak adına sert yaptırımlar uygulayan, savaş ruhunu her daim canlı tutan, hiyerarşik yapıyı ön planda tutan, otoriter oluşumlardır. İtalya'da Mussolini ve Almanya'da Hitler'in liderliklerini yaptıkları faşist oluşumlarda bu özelliklerin tamamına rastlanmak mümkündür (Göze, 2011, s. 341).

ASP'ler faşist partiler gibi liberal demokrasi karşıtı değillerdir, sadece demokrasinin elit kesimin elinden kurtarılmasını talep etmektedirler. Ayrıca halk egemenliğini ve çoğunluk yönetimini savunmaktadırlar. ASP'ler serbest pazar ekonomisini de desteklerler. Faşizmin yaptığı biyolojik ırkçılıktan farklı olarak ASP'de yeni/kültürel/farklılıkçı ırkçılık görülmektedir (Mudde, 2011, s. 7).

Göç olgusunun giderek artmasıyla birlikte uluslararası alanlarda yoğun olarak görülen kültürler arası etkileşim ile yeni bir tanımın varlığı ortaya konulmuştur; kültürel ırkçılık. Bu yeni ırkçılık söylemi ben ve öteki arasındaki farklılıkları açıklamak için kültürü temel bileşen olarak kullanmaktadır. Buradaki ırkçılık hiyerarşiden ziyade farklılıktır. Göçmenlere, mültecilere ve sığınmacılara yapılan ayrımcı tutum ve davranışları doğal ve kaçınılmaz görüp hatta bunun savunulması gerektiğini düşünmektedirler. Buna ek olarak kültürlerin bir arada yaşamasının oldukça güç bir durum olduğunu aynı zamanda bir arada yaşamayı dahi engelleyen yönleri olduğu, kültürel sınırların yok olmasının uyumsuzluğa sebep olacağını vurgulamaktadırlar (İşcan & Çakır, 2019, s. 18)

Klasik faşist partiler ile çağdaş aşırı sağ partileri birbirinden ayıran birtakım farklılıklar mevcuttur. Bunlardan birincisi demokrasi anlayışıdır. Klasik faşist partiler demokrasi karşıtı bir tavır sergilerken çağdaş aşırı sağ partiler demokrasiye karşı değillerdir, yalnızca demokrasinin elit kesimden kurtarılması gerektiğini savunurlar. İkincisi, serbest piyasa ekonomisine bakıştır. Klasik faşist partiler serbest piyasa ekonomisine karşı çıkarken yeni aşırı sağ partiler bu durumu desteklerler. Üçüncüsü, biyolojik ırkçılık ve kültürel farklılık üzerine kurulan farklılıkçı/ kültürel/ yeni tip ırkçılıktır. Klasik faşist partiler etnik, soy üstünlüğü olarak biyolojik ırkçılık yaparken, yeni aşırı sağ partiler kültür, gelenek ve yaşam biçimlerinin uyumsuzluğuna odaklanarak kültürel ırkçılık yapmaktadırlar (Uzunçayır, 2014, s. 144). Özetle, klasik faşizmde ırkçı anlayış biyolojik farklılıklar üzerinden inşa edilmektedir ve ırklar arasında bir üstünlük kurma amacı güdülmektedir. Aşırı sağın ırkçılık anlayışı ise kültürel farklılıklara odaklanmaktadır. Onlara göre kültürler birbirlerinden farklı yapıya sahiptir, bu yüzden kültürler birbirine karışmamalıdır (Uzunçayır, 2014, s.145).

Geçmiş faşist parti ile günümüzdeki aşırı sağcı partiler arasında kavram tartışması hala devam etmektedir. Bugün siyasetçiler faşizm kelimesinden feragat etmeliyiz fikrini savunmaktadır. Diğer taraftan ise (yeni) aşırı sağ, faşizm etiketlemesine tepki göstermekte ve onların iktidarında farklı seslerinde de çıkabileceğini savunmaktadırlar.

Yine de bir sorun ortada durmaktadır. Tarihsel olarak faşist addedilen partiler de tek parti iktidarlarını sağlayana ya da baskınlık sağlayana kadar 'faşist' değillerdi. Naziler, Yahudilere vahşi pogromları uygulayacak atmosfer oluşmadan önce yasal yollarla haklarından mahkûm bıraktı ve onları ikinci sınıf insan ilan etmiştir. Modern toplumların, özellikle de Batı'nın gelişkin ekonomileri ve liberal toplumları, her açıdan farklı katmanlardan oluşuyor; toplumsal çevreler, yaşam koşulları, ideolojik mantalitelere ve etnik kökenler. Bu da sağın kendisini radikalize ederek aşırı sağ olarak tanımladığı ve popüler olduğu ülkelerde dahi çoğunluk bu tanımlı reddediyor. Fakat sağ siyaseti belirlerken muhalifleri savunmada kalmaktadır (Örs, 2010, s. 501).

2.3.2. Yabancı Düşmanlığı / Göçmen Karşıtlığı

Avrupa, kimliğini tanımlamak için hep bir ötekine ihtiyaç duymuştur. İç bütünlüğü sağlamak adına ırkçı pratiklere belirli dönemlerde aşırı eğilim göstermiştir. Bu sebeple ırkçılık ve yabancı düşmanlığı Avrupa için yapısal bir fenomen durumundadır (Elmas & Kutlay, 2011, s. 20). Yabancı düşmanlığı adeta ASP'nin var olma nedenlerinden birine dönüşmüştür. Elbette yine bunun nedenlerine baktığımızda ekonomik, sosyo-kültürel gerekçeler gösterilmektedir (Çolakoglu, 2019, s. 938). ASP'lere göre göçmenler güvensizliğe, yüksek işsizliğe ve teröre

neden olmaktadır. Onlar, ülkelerinde yaşanan tüm olumsuz hadiselerin tek sorumlusu olarak göçmenleri görmektedirler.

2.3.3. Irkçılık

Irkçılık, insanları derecelendiren bir kavramdır. Çünkü tarih boyunca bir ırk öteki bir ırka üstün sayılmış ve bunun mücadelesi verilmiş, hâlâ da verilmektedir. İkinci dünya savaşı sonrası döneme baktığımızda bu gibi faşist partilerin silikleşmeye başladığı etkilerini kaybettiklerini söylemek mümkün. Irk kavramını Türk Dil Kurumu (TDK) kalımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu şeklinde tanımlamaktadır. Irkçılık ise insanların toplumsal özelliklerine biyolojik, irksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğretilerdir. Klasik anlamda ırkçılığa baktığımızda, yine biyolojik özelliklere dayanıp ve bunun nezdinde üstünlüğü öngören bir ideoloji olduğu görülmektedir. İnsan gruplarını, iktidar, sınıfsal konum ve kültürel duruma göre birbirinden ayıran bir düşünce sistemidir. Burada bahsedilen üstünlük genlere dayandırılmaktadır. Beyaz veya siyahî olma gibi (Taş, 1999, s. 41).

Günümüzdeki ırkçılığa baktığımızda ise saf ırk, sosyal refah, devlet baskısı, sürekli eskiye atıf yapma, göçmen politikalarında daha sert, katı, keskin bir yol izlemeleri görünmektedir. Taş Avrupa'daki ırkçılığı üç farklı kategoride ele almaktadır: Göçmenler, kültürel azınlıklar ve etnik azınlıklar (Taş, 1999, s. 35).

Yeni ırkçılığa baktığımızda, biyolojik üstünlüğün aksine kültürel farklılığa atıf yaptığını görebiliriz. Son zamanlarda kurumsal ırkçılığın başlıca kanıtı katı göçmen karşıtı yasaları uygulama eğiliminde olmasıdır. Kurumsal ırkçılık, Avrupa'ya göç akışına verilen toplumsal tepkidir. Bu durum ise yeni ırkçılığın, yabancı düşmanlığının, İslamofobi'nin temel belirleyicilerini oluşturmaktadır (Kaya, 2017, s. 17). Kurumsal ırkçılık: idari yönetiminde, kitle iletişim araçlarında, eğitim ve adli karar süreçlerinde ortaya çıkabilmektedir. Kaya'ya göre ırkçılık, sözde aşağıda olanlara hükmetmek, sözde fiziksel üstün olanların hâkimiyet kurmak için verdikleri mücadeledir. Bu mücadeleye bağlı olarak kurumsal ırkçılık dünyayı irksal kastlara bölen bir doktrindir. Aynı zamanda sömürgecilik döneminin ve sınıf mücadelelerinin derinleştiği dönemin bir ideolojisi olarak tanımlanır. Başka bir deyişle, ırkçılık ötekilere karşı devlet aktörleri tarafından birlik oluşturulan veya öteki inşası ile bir alt sınıf yaratmak için oluşturulmuş düşünce sistemidir (Kaya, 2017, s. 18).

Küreselleşme ile beraber mesafelerin kısalması ve sınırların bulanıklaşması etnik dilsel, dinsel, kültürel çeşitliliği de beraberinde getirmiştir, bu durum ile karşı karşıya kalan ulus devlet

halkları bir güvensizlik duygusu içerisine girmişlerdir. Güvensizlik ve tehdit durumunu kullanan ASP'ler ise taraftar toplamıştır.

3. AVRUPA'DA AŞIRI SAĞIN MÜLTECİLERE BAKIŞI

Tablo 1. Avrupa'da Aşırı Sağ Partilerin Ulusal Seçim Sonuçları (2023 yılına kadar)

Ülke Adı	Parti	Kuruluş Yılı	En Yüksek Oy Aldığı Yıl	Parlamento Seçimlerindeki Oy Oranı	Kaolişyon & Hükümet
İsveç	SD	1988	2022	% 20,5	+
Fransa	RN	1972	2022	% 18,7	-
Hollanda	PVV	2006	2023	% 23,5	+
Avusturya	FPÖ	1956	2017	% 26	+
Norveç	FrP	1973	2009	% 22,9	+
Almanya	AfD	2013	2017	% 12,6	-
İsviçre	SVP	1971	2015	% 29,4	+
Finlandiya	PS	1995	2015	% 17,7	+
Belçika	VB	1979	2004	% 24,1	-
Danimarka	DF	1995	2015	% 21,1	-
İtalya	LN	1989	2018	% 17,4	+
	&	&	&	&	&
	Fdl	2012	2022	% 26	+

Kaynak: Yazar tarafından Parties and Elections in Europe, <http://www.parties-and-elections.eu/countries.html> sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Tablo 1'den anlaşılacağı üzere Avrupa'daki pek çok aşırı sağ partinin ulusal seçimlerde elde ettikleri başarılı sonuçlar tesadufi değildir. Tablo-1 üzerinden yapılacak okuma ve analiz aşırı sağcı partilerin yükselişini ispatlar nitelikte olmakla beraber özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da 2010'ların başında baş gösteren ve 2010'ların ortalarında kabul edilen göç ve mülteci anlaşması Avrupa'daki popülist aşırı sağ partilere ve politikacılara eşsiz avantajlar sunmuştur.

Tablo 1'de yine Avrupa'da baş gösteren iktisadi ve siyasi sorunlar Avrupa Birliği'ne ciddi şüphe ile yaklaşan aşırı sağ partilere başarı sağlamış ve yükseliş eğilimi sadece büyük Avrupa ülkelerinde değil orta büyüklükteki diğer Avrupa Birliği üyelerinin siyasi ajandalarını etkilemiş ve görünürlüklerini artırdığını söyleyebiliriz.

Bir başka etken olarak sadece Avrupalı olmayan göçmenlere yönelik geliştirilen refah şovenizmi bahsedilen partilerin dönem dönem başarılarında önemli katkı sağladığını görebilmekteyiz. Refah vurgusu, göç karşıtlığı gibi temaları parti zeminine oturturan aşırı sağ partiler kurulduğunda veya gelişme evresinde AB üyeliğine karşı şüphe içerisinde olmaya başlamaktadır.

Avrupa'daki aşırı sağ partiler 1980'lerden beri Avrupa'daki siyasi varlıklarını artırdılar ve göçle ilgili giderek artan olumsuz bir tartışmaya katkıda bulundular. Avrupa ülkelerinde ASP'lerin

yükseliş nedenlerine bakıldığında, ilk olarak giderek artan göçmenlerin sayısı ve beraberinde getirdiği yabancı düşmanlığı algısının yer aldığı görülmektedir. İkinci neden ise, sosyal, ekonomik ve kültürel kaygılar yaşayan insanların ASP oy tabanını oluşturmasıdır. Daha çok işsizler ve emekçi kesimin desteğini alan ASP'lerin söylemlerinde ise bu kesimlere umut ışığı vaat ettikleri görülmektedir. ASP'lerin yükselişindeki diğer bir neden medyanın ve siyasi liderlerin gücüdür. 1980'lerden bu yana vatandaşlar siyasi haberleri medyadan takip etmeye başlamışlardır. Göçmen karşıtı önyargıların medyada sürekli yer alması; göçmenlerin tehdit, problem, refah devletine zarar veren gruplar, kuralsız, kavgacı, dar kafalı olarak tanımlanmalarına neden olmuştur (Vural, 2005, s. 217). Göçmen karşıtı duygular, genellikle İslam karşıtı duygularla beraber gözlenmektedir. Avrupa'da son dönemlerde çokkültürlülük politikalarının işlememesi, ciddi bir şekilde yaşanan göçmen krizleri ASP söylemlerine meşruiyet kazandırmaktadır (Çolakoğlu, 2019, s. 952). Popülist sağın Avrupa siyasetindeki yükselişi aynı zamanda demokrasiye meydan okumaktadır. Bu nedenle, anaakım siyasi partiler göçe dair meselelerde ASP'lerin söylemlerine benzer söylemler formüle ederek oy konsolidasyonlarını sağlamlaştırmaya ve oy kapma girişimlerine girdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir başka deyişle, ana akım partiler ASP'lerin göçmen duruşuna yaklaşırken, ASP'liler de göç dışındaki konularda politika pozisyonları geliştirerek daha ana akım hale geliyor (örneğin; Avrupa şüpheciliği, pandemi krizi, sosyal refah ve adalet, milliyetçilik meseleleri vb.). İsveç örneğine baktığımızda ise daha katı göçmenlik retoriği ve politikasının ortaya çıkışı, İsveç Demokratlarının retoriğinin siyaset kurumu içinde yayıldığını ve ana akım partileri radikalleştirdiğini göstermektedir.

3.1. İsveç Demokratları'nın Mültecilere Yönelik Siyaseti

Partinin tarihini özetlemeden önce, İsveç Demokratlarının ne tür bir parti olduğunu ve nasıl doğru bir şekilde etiketlenmesi gerektiğini düşünmemiz gerekiyor. Bu hususlar üzerinde yaygın bir mutabakat yoktur. Partiye genellikle Avrupa'da bazen aşırı sağ, radikal sağ, marjinal sağ, popülist sağ, göçmen karşıtı, yabancı düşmanı, milliyetçi veya bunların bir kombinasyonu olarak etiketlenen bir siyasi partiler grubuna veya "ailesine" aitmiş gibi davranılır. Dolayısıyla, daha önceki bölümlerde aşırı sağın teorik tanımlamasına paralel olarak bu partiyi çalışmamızda aşırı sağ parti olarak adlandırıyoruz.

1988 yılında kurulan İsveç Demokratları (*Swrigedemokraterna-SD*) partisi, kendisini göç karşıtlığı ve ana akım partilerin entegrasyon sorunlarını çözememesine yönelik bir eleştiri ile özdeşleştirmektedir. İlk olarak aynı yılın Eylül ayında genel seçimlere katıldı. Bir siyasi parti olarak kurulduktan 35 yıl sonra, arka arkaya üç dönem ulusal parlamentoda temsil edildikten

ve birkaç yıl boyunca anketlerde ve parlamentoda en büyük üç partiden biri olarak yer aldıktan sonra, İsveç Demokratları bugün hala geçmiş itibarına dair problem yaşamaktadır. Parti liderliğinin partiyi normalleştirme ve cazibesini genişletme yönündeki büyük ve sayısız çabalarına rağmen, siyasi hasımları tarafından sık sık ve tekrar tekrar “kahverengi köklere” ve “nazi geçmişine” sahip olmakla suçlanır (Martinsson, 2018, s. 10).

Bu nedenle, parti, parlamento ve kamuoyundaki tartışmalarda ve diğer politikacıların ve siyasi muhaliflerin çoğunluğu arasında, tarihi ve kökeni nedeniyle hala büyük bir şüpheyle ve güvenilmez olarak görülmektedir. 1988 kuruluşundan bu yana, parti birkaç reform sürecinden geçti ve konumunu biyolojik ırkçılıktan “kültürel şovenizme” kaydırды (Dal Bó, 2018). 2005'ten beri Jimmie Åkesson'un önderliğinde İsveç Demokratları, radikal üyeleri ihraç ederek ve platformunu yöneterek bir reform sürecinden geçti. Bugün İsveç Demokratları, platformlarında hem faşizmi hem de Nazizmi resmen reddediyor (Jens, 2006, s. 110).

Ayrıca, İsveç Demokratları kendisini ırkçılık suçlamalarına karşı şu şekilde savunmaktadır: Kendilerini ırkçı değil, İsveç kültürünün savunucuları olarak göç ve entegrasyon politikalarının muhalifleri olarak göstermektedir (Janssen, 2023). İdeoloji açısından, İsveç Demokratları partiyi programlarında ve manifestolarında kendileri “milliyetçi” bir parti olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, bu kavramı muhafazakar bir fikir olarak gördüklerini belirtmelerine rağmen (Sverigedemokraterna, 2011, s. 34) sosyal demokrat “halkın evi” (*folkhemmet* - İsveç refah devleti olarak adlandırılan İsveççe bir terim) kavramına bağlılıklarını sürekli vurgulamışlardır. Özünde, bu kavram, dayanışmaya dayalı, kapsamlı ve kamu tarafından finanse edilen bir refah devleti anlamına gelir hale geldi. Parti, sosyal adalet hakkındaki fikirleri geleneksel muhafazakar değerlerle birleştirmektedir. 2011 yılında güncelledikleri parti manifestosunda “milliyetçi bir temel üzerinde sosyal muhafazakarlığı” savduklarını duyurmuştur (Sverigedemokraterna, 2011, s. 11). 2011'den günümüze, tamamen kültürel bir milliyetçiliğe geçişi aşağı yukarı tamamlandı. Daha önceki programlarda hala etnik kökene atıfta bulunuluyordu, ancak 2011'den beri buna çok nadir rastlanmaktadır.

Parti tabanını daha çok gençler, işsizler ve öğrenciler oluşturmaktadır. Ulusal kimlik vurgusu yapan parti, AB'yi tehdit olarak algılamaktadır (Karataş, 2019, s. 32). Özetle, İsveç Demokratları çok kültürlülüğe şiddetle karşı çıkmakta ve çok kısıtlayıcı bir göç ve mülteci politikasını tercih etmektedir. Bununla birlikte, mevcut parti (2018) programlarında veya seçim beyannamelerinde klasik ırkçılığa dair hiçbir kanıt veya ırklar ve hatta kültürler arasındaki hiyerarşiler hakkında herhangi bir fikir yoktur. Dahası, ulusal aidiyet görüşleri tamamen

kültürel ve İsveç'e göç edenlerin İsveç kültürünü ve kimliğini asimile etmeme(!)leri ve benimsemeleri yönündeki güçlü taleplerle birleşmektedir.

İsveç Demokratları ilk olarak 2010 yılında oyların %5,7'sini alarak İsveç parlamentosuna seçildiler ve 2014 genel seçimlerinde ek seçmen desteği alarak partiyi İsveç parlamentosundaki en büyük üçüncü parti haline getirdiler. İsveç'te, İsveç Demokratları 2010 yılında İsveç Parlamentosu'na seçildiler, ancak ana akım partiler i ile sürekli resmi olarak işbirliği yapmayı reddettiler. İsveç Demokratları, ayrıca, 2018 yılında, İsveç'in AB üyeliğinden ayrılması için bir "Swexit" referandumu düzenlenmesini önermiştir. Ancak, merkezde yer alan güçlü partilerin neredeyse hepsi böyle bir oylamaya karşı çıkmışlardır. Benimsemiş olduğu tüm bu politikaları ve söylemleri ışığında, İsveç Demokratları, 2018 genel seçimlerinde %17,5 oy oranı elde etmiştir (Sepli, 2022, s. 76).

İsveç'te 11 Eylül 2022 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde oyunu %20,5'e yükselterek ülkenin ikinci büyük partisi konumuna gelen İsveç Demokratları kendisini hükümette istemeyen partilerin kurduğu koalisyonun dışında kalsa da dışardan destek verme karşılığında kendisine karşı bir bağımlılık oluşturmayı başardı (Anadolu Ajansı, 2023). Siyaset bilimci Matthew Goodwin (2022), İsveç Demokratlar partisini seçimden sonra şu şekilde tanımlamıştır: aşırı ve faşist bir geçmişten gelen, sosyal ve kültürel muhafazakar milliyetçilik ile popülizmi birleştiren Avrupa ulusal popülist partiler ailesinin bir parçası haline dönüşmüştür. Özetle, İsveç Demokratları son üç genel seçimden sonra çok kültürlülüğe şiddetle karşı çıkmakta ve kısıtlayıcı bir göç ve mülteci politikasını tercih etmektedir. Bununla birlikte, klasik ırkçılığa dair ifadeleri parti manifestosunda belirtmeyen ve ulusal aidiyet görüşleriyle kültürel temelde İsveç'e göç edenlerin İsveç kültürünü ve kimliğini asimile etmeleri ve benimsemelerini savunmaktadır.

2000'lerin başında, göç meselesi İsveç siyasetinde küçük bir sorundu; ancak, 2010'ların ortalarından itibaren en önemli konulardan biri haline dönüştü. Avrupa'nın 2015 göçmen krizi sırasında İsveç, çoğu savaştan zarar görmüş Suriye ve Irak'tan gelen Müslümanlar olmak üzere rekor sayıda 163.000 sığınmacı kabul etti (BBC, 2018). Parti lideri Jimmie Akesson, BBC Gazetesine verdiği bir röportajda göçmenlerin çoğunun İsveç toplumunun bir parçası olma şansı olmadığını ve sosyal uyum hususunda büyük şehirlerin çevresindeki banliyölerde ayrı yaşamaları ve paralel toplumlar kurmaları nedeniyle başarısız olduklarını ifade etmiştir (BBC, 2018).

Liberal ve çokkültürlü fikir birliğinin neferi olan İsveç'te, İsveç Demokratları Partisi geleneksel merkezci/anaakım partileri, İsveç değerlerini paylaşmadıklarını öne sürmüş ve bu partilerin

yabancıların - özellikle de Müslümanların - gelişini teşvik ederek sosyal refahı 'yıkma' suçlamıştır (İsveç Demokratlarının Parti Manifestosu, 2022). Yine İsveç Demokratları parti programını (2022) incelediğimizde "İsveç'e sığınmacı kabul etmemeyi ve bunun yerine yeni mültecileri zaman kaybetmeden kendi ülkelerine dönmelerini" bir siyasi ve ekonomik çözüm olarak savunmaktadır.

İsveç Demokratları, İsveç'i "... göçmenler ve İsveçliler, kentsel ve kırsal alanlar, yaşlılar ve gençler arasında bölünmüş bir ülke" olarak tanımlamaktadır (Sedergren, 2019, s. 64). Parti, İsveçlileri "... ortak normlar ve değerler, ortak anılar, ortak mitler, tatiller, gelenekler, ve uygulamalar etrafında bir arada kalmaya" çağırılmaktadır (Sedergren, 2019, s. 64-65). Ayrıca, İsveç Demokratları, yerel kültürel mirası toplama, pazarlama ve refah operasyonlarına entegre etme görevi ile yerel kültürel rehberler aracılığıyla kültürel yakınlığı güçlendirmek ve ülkenin sosyal ve suç açısından en çok maruz kalan bölgelerinde "İsveç Merkezleri" kurmayı şiddetle önermiştir (Sedergren, 2019, s. 64). İsveç'e gelen göçmenlerin sayısını sınırlamak için İsveç Demokratları, tüm sığınma kabullerini durdurmayı önermektedir (Civil Rights Defenders, 2022, s. 4). Tidö anlaşması (Civil Rights Defenders, 2022) çerçevesinde, sıkı ve düzenli göçmenlik politikasına ihtiyaç duyulduğunu dile getiren Jimmie Akesson'un parti siyasetine, esas olarak, göç, entegrasyon ve refah temaları eşlik etmiştir. Ülkedeki birçok seçmenin, sayıları gittikçe artan göçmenlerin şiddet içeren olaylara karışmalarından endişe duymalarından hareketle, parti, resmi rakamlar hiçbir korelasyon göstermese de, silahlı çatışmalardaki artışı göçle ilişkilendirmiştir.

Kültür, İsveç'te sosyal uyumu harekete geçirmek için bir araç olarak görülmekte ve İsveç'te büyümüş İsveçliler için sözde doğal olan ve büyümeyenler için doğal olmayan belirli bir yaşam tarzı hakkında kesin kabul edilen varsayımları içermektedir (Hellström & Nilsson, 2010, s. 61). Parti, kültürel mirası önceden verilmiş, müzakere edilemez ve nesnel bir fenomen olarak ele alır ve bu "nesnellik", kültürel mirasın sosyal olarak inşası olarak görmektedir (Nilsson, 2022, s. 627). İsveç Demokratları tarafından formüle edilen hükümet dışı yasa tasarılarının retoriğine göre, İsveç'in kültürel mirası çok kültürlülük tarafından tehdit edildiği söylenmektedir. Parti, İsveç'in kültürel mirası ve İsveç kültürü, tarihi ve kimliği tarafından temsil edilen 'biz'i inşa eder ve buna göre 'onlar', çok kültürlülük ile İsveçli olmama arasında bağlantı kurarak inşa edilir. Aynı zamanda düşmanı oluşturan 'bize' ve partinin popülist söyleminde "gerçek" kültürel miras olarak algılanan şeye yönelik ana tehdidi temsil eden de "onlardır" (Nilsson, 2022, s. 629). Bu inşa, kimliğin ilişkisel doğasını vurgular ve göçmenleri İsveç'in kültürel mirasını yok edeceği görüşünü ileri sürer (Janssen, 2023).

Mülteciler, işsizlik ve refah bağımlılığı ile göç ve *folkhem* arasında çatışma olduğu ileri sürülmektedir. *Folkhem*'in kavramsal önemi, göç tarafından sürekli tehdit altında olan 'İsveç halkına' ayrılmış ev olarak İsveç toplumu imajını pekiştirmek için kullanılmaktadır (Janssen, 2023; Norocel, 2017, s. 96). Parti, kendisini *folkhem*'in münhasır savunucusu olarak tasvir ediyor; partinin lideri Jimmie Åkesson'a göre İsveç toplumu, tek kültürlü olduğu zamanlar daha iyiydi. Partiye göre İsveç'e kitlesel göç, refah devleti ve *folkhem* için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Böylece, İsveç Demokratlarının İsveç seçmenleri nezdindeki meşruiyeti önemli ölçüde arttı. Ancak bu, siyasi seçkinlere son zamanlarda yayılmaya başladı ve ana akım partilerin çoğu, İsveç Demokratlarını hâlâ dışlanmış bir parti olarak görüyor. İsveç Demokratlarına verilen desteğin artması, İsveç'te göçün artan siyasallaşmasına ve belirginleşmesine bağlanabilir (Rydgren & Meiden, 2019, s. 446).

2015'te Avrupa'ya artan göçmen akışı ve İsveç Demokratlarının artan seçim gücü de dahil olmak üzere son olaylar, kesinlikle ana akım partileri daha kısıtlayıcı göç politikaları benimsemeye itti, ancak bu olayların İsveç siyasetini daha geniş bir şekilde etkilediği doğru mu? Geleneksel partilerin göç politikası ve retorliğini etkiliyor mu? İsveç hükümetine (İlımlı Muhafazakar Parti, Liberal Parti ve Hristiyan Demokrat Partisinin oluşturduğu koalisyon hükümeti) dışardan destek veren İsveç Demokratları, sıkı bir şekilde göçmenlik ve çokkültürlülük karşıtı olmaya devam etmekte ve hükümetteki partilerin göç politikalarındaki kararlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Parti, ülkede kimin sığınma talebinde bulunma hakkına sahip olduğu, tüm sürecin nasıl ele alındığı ve sığınmacıların karşılanması ve elde ettiği faydalar dahil olmak üzere tüm göçmenlik politikasını değiştirmeyi neredeyse her platformda dille getirmektedir. Parti lideri Åkesson sosyal yardıma erişmek isteyen göçmenler hakkında şunları ifade etmiştir: "İsveç'in sosyal yardım sistemini erişmek isteyen herkese açık tutmaya devam edemeyiz" (Nezirevic, 2022). Parti, mevcut aile birleşimi yasasındaki kuralı da değiştirmek ve başka bir dine dönüştüğünü iddia ederek sığınmacı olduğunu iddia edenlerin veya eşcinsel olduğunu iddia edenlerin sığınma talebini reddetmeyi tavsiye etmektedir (Nezirevic, 2022).

İsveç Demokratları, suç veya entegrasyon sorunlarını esas alarak sosyoekonomik politika veya hükümet bürokrasisinin başarısızlıklarından kaynaklandığına inanmamakta; daha ziyade, hem Müslüman göçmenlerin kültürünü hem de politik doğruculuğu suçlamaktadır. İsveç Demokratları ve onların güçlü 'alternatif medya' ağları, iddiaların doğrulanmamış veya yanlış olup olmadığına bakılmaksızın, bu olguları anlamlandıran anlatılar sunmaktadır (Tomson, 2020). Bununla birlikte, ırkçılık iddialarıyla karşı karşıya kaldıklarında, İsveçli Demokratlar,

Batılı olmayan bir mülteci akınının ortaya çıkardığı sosyoekonomik ve sosyokültürel zorluklara dikkat çekmeye çalışan normal işçi sınıfından insanlar oldukları şeklindeki popülist mesajı ikiye katlamaktadır (Tomson, 2020). Parti, geleneksel siyasi partilerin göçle kafa kafaya mücadele etmediğini iddia etmektedir.

Parti lideri Åkesson bir söyleşide İsveç'teki İslam'ı ve Müslümanları II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük dış tehdit olarak gördüğünü; Müslüman toplumunun önde gelen temsilcileri İsveç'te şeriat yasasının uygulanmasını talep edeceğini; İsveç belediye sağlık kurulunun tamamen sağlıklı genç erkek çocukları sünnet etmek için para harcayacağını; İsveç'te tecavüz oranının daha yüksek olacağını ve Müslüman erkeklerin tecavüzcüler arasında güçlü bir şekilde temsil edileceğini; İsveç yüzme kulüplerinin kadınlar ve erkekler için ayrı tarifeler getireceğini savunmaktadır (Martinsson, 2018, s. 14).

4. SONUÇ

Son yıllarda Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişi, hem göçmenler için tehdit algısının oluşmasına hem de Avrupa Birliği'nin (AB) değerlerinin zedelenmesine neden olmuştur. Kendine özgü insan haklarına saygı vb. özellikleri bulunan AB'nin, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık kavramlarıyla aynı sayfalarda anılması, ciddi bir tezat oluşturmaktadır. Bu tür olayların meydana gelmesi, AB'nin eşitlik, demokrasi ve özgürlük ilkelerinin gölgede kalmasına sebep olmuştur. Avrupa'daki aşırı sağ hareketlerin ve söylemlerin son yıllarda hız kazandığı gözlemlenmektedir. Avrupalı ülkeler, yaşadıkları ekonomik ve siyasi krizlerin nedenlerinden biri olarak sınırları içinde yaşayan yabancıları ve göçmenleri işaret etmekte ve bu durum, toplumsal hiyerarşiyi farklılaştırma ekseninde güçlendirmektedir. Ortadoğu'daki Arap Baharı hareketlerinin yol açtığı mülteci akını, öncelikle bölge ülkelerini etkilemiş olsa da, Avrupalı ülkeler de bu göç dalgasını engellemek adına söylemlerini sertleştirmiş ve bu bağlamda oldukça katı önlemler almıştır.

İsveç ülkesine özel olarak bakıldığında, göç karşıtı politikaların çok boyutlu bir güvenleştirme sürecinin ürünü olduğunu ve bu sürecin önemli aktörlerinden olan aşırı sağ İsveç Demokratları partisinin göç karşıtı kararların alınmasında etkin bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Kendilerine daha güvenli bir yaşam arayışı içinde olan düzensiz göçmenleri bir tehdit olarak algılayan İsveç hükümeti, bu süreci yönetmek ya da bu bireyleri korumak yerine, onları kendi sınırlarının dışında tutmayı savunmuştur. İsveç Demokratları, kendi siyasi ajandalarına uygun bir şekilde, hükümetin göçe karşı aldığı kararlara hem söylemsel hem de eylemsel düzeylerde destek çıkmış ve hükümetin bu kararları almasında etkili olmuştur. Bu durum, göçe karşı alınan kararların meşruiyetini artırmıştır. İsveç, Hardin'in Cankurtaran Botu

etiği çerçevesinde, mültecilerin ve göçmenlerin yaşam şartlarını ve uyumunu iyileştirecek önlemler olsa bile, belirgin bir şekilde “nitelikli olanları seçme” ya da “hiçbirini kabul etmeme” eğiliminde olduğunu göstermiştir. Yürüttüğümüz çalışma, son yıllarda göçmenlik politikasına artan odaklanmanın, İsveç Demokratları partisi tarafından, göçmenlerin İsveç toplumu için bir tehdit olduğu argümanını güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgulara dayanarak, İsveç'teki İsveç Demokratları partisi göç/mülteci konusundaki duruşlarını daha kısıtlayıcı bir yöne doğru değiştirdiği tespit edilmiştir. Ana akım partiler, göçle doğrudan ilişkili siyasi meselelerde daha ılımlı bir tutum sergilerken, İsveç Demokratları, etnoplüralist bir söylem kullanarak mültecileri İsveç kimliğine yönelik bir güvenlik tehdidi olarak konumlandırmıştır. Bu durum, İsveç Demokratlarını belirli konularda ana akım partilere yakınlaştırmıştır. İsveç Demokratları kendisini hükümette istemeyen anaakım partilerin kurduğu hükümet koalisyonunun dışında kalsa da dışardan destek verme karşılığında kendisine karşı bir bağımlılık oluşturmayı ve karar verme sürecini doğrudan etkilemeyi başarmıştır.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, A. (2018). İsveç'te aşırı sağcı liderden başörtüsü açıklaması, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/isvecte-asiri-sagci-liderden-basortusu-aciklamasi/1059208>
- Anti-Defamation League, (2021). Extreme right, radical right, far right. *Center on Extremism*, <https://www.adl.org/resources/glossary-terms/extreme-right-radical-right-far-right>
- Avcu, T. (2020). Avrupa'da aşırı sağ'ın yükselişinin göç politikalarına etkileri: Hollanda örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (1), 235-247. <https://doi.org/10.33206/mjss.511123>
- BBC. (2018). Sweden Democrats tap into immigration fears, <https://www.bbc.com/news/world-europe-29202793>
- Carter, E. (2005). *The extreme right in Western Europe: success or failure?* Manchester University Press.
- Civil Rights Defenders (2022), The Tidö agreement review, <https://crd.org/2022/12/16/our-review-of-the-tido-agreement-tidoavtalet/>
- Çolakoğlu, E. (2019). Avrupa'da mülteciler, yükselen aşırı sağ ve seçim süreçleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(3), 933-962.
- Çöpoğlu, O. M. (2017). Avrupa'da yükselen popülist aşırı sağ partiler: özgürlükler ee uluslar avrupası (ENF) grubu üzerine bir inceleme, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1-17. <https://doi.org/10.20860/ijoses.331142>
- Dal Bó, E., Finan, F., Folke, O., Persson, T., & Rickne, J. (2018). Economic losers and political winners: Sweden's radical right. *Department of Political Science*, 2(5), 2. <https://www.bde.es/f/webpi/SES/seminars/2019/Fich/sie20191009.pdf>

- Eren, S. (2017). Güç kazanan sağcı popülist söylemlerin nedenleri ve etkileri: Fransa ve Hollanda örneği. *İktisadi Kalkınma Vakfı*, 1-14. https://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_degerlendirme-198.pdf
- Goodwin, M. (2022). Are we witnessing the return of fascism? *Rak Höger*, <https://www.enrakhoger.se/p/are-we-seeing-the-return-of-fascism#details>
- Göze, A. (2011). *Siyasal düşünceler ve yönetimler*, Beta Yayıncılık.
- Halhalli, B. (2022). Avrupa aşırı sağ ve büyük ikame teorisi (great replacement). *Euro politika*, (16), 43-52.
- Hellström, A., & Nilsson, T. (2010). We are the good guys: ideological positioning of the nationalist party Sverigedemokraterna in contemporary Swedish politics. *Ethnicities*, 10(1), 55–76. doi.org/10.1177/1468796809354214
- Hilliard, R., L. & M., C. Keith (1999). *Waves of rancor: tuning in the radical right*, M. E. Sharpe, Inc.
- Inglehart, R., F. (2016). Trump, Brexit, and the rise of populism: economic have-nots and cultural backlash. *Harvard kennedy school faculty research working paper series*, 16-26
- İsveç Demokratları'nın bir sonraki görev döneminde İsveç siyaseti üzerindeki etkisi için odak programı. (2022). *İsveç demokratlarının parti manifestosu*, <https://sd.se/wp-content/uploads/2022/07/sverigedemokraternas-valplattform-2022-april.pdf>
- İşcan, İ. H. & Çakır, M. (2019). Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin Türk işgücü piyasasına etkisi: bir saha araştırması, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (43), 177-2.
- Janssen, C. (2023). The far-right Sweden democrats and the construction of the Muslim other, *e-international relations*, <https://www.e-ir.info/2023/01/26/the-far-right-sweden-democrats-and-the-construction-of-the-muslim-other/>
- Jens, R. (2006). *From tax populism to ethnic nationalism: radical right-wing populism in Sweden*. Berghahn Books Publishing
- Karataş, İ. (2019). Avrupa'da popülist partilerin yükselişi; Hollanda'da PVV örneği, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 28-42. doi.org/10.31592/aeusbed.479219
- Kaya, A. (2017). Avrupa'da popülist sağın yükselişi: çeşitlilik ve birlik içerisinde kaybolmak, *Cohere Kritik Arşiv*, 1-25.
- Martinsson, J. (2018), Sweden democrats: an anti-immigration vote, *The foundation pour l'innovation politique*, <https://www.fondapol.org/en/study/sweden-democrats-an-anti-immigration/>
- Mudde, C. (1996). The paradox of the anti-party party: insights from the extreme right. *Party Politics*, 2(2), 265–276.
- Mudde, C. (2011). Who's afraid of the European radical right?, *Dissent*, 7-11.

- Muis, J., & Immerzeel, T. (2016). Causes and consequences of the rise of populist radical right parties and movements in Europe. *Current Sociology*, 65(6), 909–930.
- Nezirevic, L. (2022). Swedish far-right party launches anti-immigration policy, *Anadolu Agency*, <https://www.aa.com.tr/en/europe/swedish-far-right-party-launches-anti-immigration-policy/2673823>
- Öner, S. (2014). Avrupa’da yükselen aşırı sağ, yeni öteki’ler ve Türkiye’nin AB üyeliği, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 163-184. doi.org/10.1501/Avraras_0000000205
- Öztaş, E. (2018). Göçmenlerin entegrasyonunda eğişen modeller: çokkültürlü cennet’ten çokkültürlü drama’ya: Hollanda ve göçmenleri, içinde, (Der) S. G., İhlamur- Öner ve N. A., Öner, Küreselleşme Çağında Göç (ss.161-181), İletişim Yayınları.
- Öner, S. (2021). Brexit ve Avrupa’da popülist radikal sağın yükselişi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20, 95-118. <https://doi.org/10.32450/aacd.978784>
- Parties and Elections in Europe. (2023). <http://www.parties-and-elections.eu/countries.html>
- Rush, G. B. (1963). Toward a Definition of the Extreme Right, *The Pacific Sociological Review*. 6 (2), 64-73.
- Rydgren, J., & Van der Meiden, S. (2018). The radical right and the end of Swedish exceptionalism. *European Political Science*, 18(3), 439–455. doi.org/10.1057/s41304-018-0159-6
- Sedergren, S. (2019). Swedish migration politics: have the the Sweden democrats taken over the political agenda? (5-2019), (Master Thesis, The Graduate Center of City University of New York). CUNY Academic Works, https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4191&context=gc_etds
- Sepli, M. (2022). Avrupa’da aşırı sağ partilerin yükselişi: İtalya’da Kuzey Ligi örneği (1991-2020), (Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, https://acikerisim.ikcu.edu.tr/yayinaea/10510463_6405e501e55ea.pdf
- Sverigedemokraterna, (2014). Sverigedemokraternas principprogram 2011.
- Sverigedemokraterna, (2018). Valplattform. Sverigedemokraternas valplattform.
- Taş, M. (1999). *Avrupa'da ırkçılık*. İmge Kitabevi.
- Tomson, L., D. (2020). The rise of Sweden democrats: Islam, populism and the end of Swedish exceptionalism, *Brookings Project Report*, <https://www.brookings.edu/research/the-rise-of-sweden-democrats-and-the-end-of-swedish-exceptionalism/>
- Uzunçayır, C. (2014). Göçmen karşıtlığından İslamofobiye Avrupa aşırı sağ, *Siyasal Bilimler Dergisi*. 2 (2), 131-147. DOI: 10.14782/sbd.201439377
- Vural, H. S. (2005). *Avrupa'da radikal sağın yükselişi*, İletişim Yayınları.
- Yıldırım, Y. (2018). Polonyada popülist sağın yükselişi PiS örneği, 5th *International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)*, 131-136. Niğde, Türkiye.

Yılmaz, F. ve Kutlay, M. (2011). Avrupa'yı bekleyen tehlike: aşırı sağın yükselişi, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu*, USAK Analiz No: 11.